

Nr 49

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående beslut om tillträde av nya ägolotter vid laga skifte.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 591 i första kammaren av herr *Persson, Einar* och herr *Lundberg* och nr 737 i andra kammaren av herrar *Turesson* och *Björkman*. Motionerna är likalydande.

Motionärerna anför, att det vid pågående laga skiften i framför allt Kopparbergs län vid flera tillfällen framstått som en betydande olägenhet att beslut om tillträde av de nya ägolotterna inte kan meddelas mot delägares bestridande förrän laga skiftet blivit fastställt. Detta förhållande förorsakar framför allt skogsbruket mycket stora olägenheter; skogsvården kan komma att försummas i årtal och angelägna produktionsfrämjande åtgärder på de nytillkomna behandlingsytorna försenas. Även om förslag till en ny fastighetsbildningslag är att vänta inom de närmaste åren motiverar enligt motionärernas mening den senaste tidens erfarenheter en sådan ändring i gällande lagstiftning att frågan om tidpunkten för tillträde av de vid laga skifte tillkomna ägolotterna kan avgöras genom beslut av förrättningsmännen efter sakägarnas hörande.

Motionärerna hemställer, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring i lagen om delning av jord å landet att beslut om tidpunkt för tillträde av vid laga skifte utlagda ägolotter skall kunna meddelas av förrättningsmännen efter sakägarnas hörande oberoende av om skiftet är avslutat eller ej».

Över motionerna har utskottet på sätt § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat utlåtande från lantmäteristyrelsen. Därjämte har på begäran av utskottet yttranden över motionen avgetts av Riksförbundet landsbygdens folk och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund.

Utskottet har även berett Sveriges skogsägareförbund tillfälle att yttra sig över motionen. Något yttrande från förbundet har emellertid inte inkommit.

Gällande bestämmelser

Bestämmelserna om laga skifte på landsbygden återfinns i *lagen den 18 juni 1926 om delning av jord på landet* (jorddelningslagen, nedan JDL).

Med laga skifte förstås enligt lagen (1 kap. 1 §) delning av oskiftade eller omdelning av förut skiftade ägor i ändamål att utan någon delägarers förfång åstadkomma en för ägornas brukande så lämplig indelning, som deras beskaffenhet och belägenhet medger. Laga skiftet är en omreglering av bestående fastigheter eller en kvotdelning: man utgår i vissa fall från innehavet av mark före skiftet och i andra från andelstal, mantal eller liknande skattetal, som tillkommer de olika delägarna. Förrättningen resulterar i att man på marken avgränsar områden, i princip motsvarande ägokrav enligt angivna delningsgrund. Det område som omfattas av ett och samma skifte kallas skifteslag. Lagen ger en utförlig uppräknig av områden som får utgöra skifteslag. Hit hör t. ex. by, enstaka hemman eller lägenhet som har sitt område genom rågång skilt från andra ägor. Skifte sker efter ansökan av behörig delägare och förrättas av distriktslantmätaren eller annan lantmätare. Om denne finner det erforderligt eller sakägare yrkar det, skall två kommunalvalda gode män biträda vid förrättningen.

Sedan vid ett första sammanträde undersökts bl. a. om de, som framställt yrkande om laga skifte, är behöriga sökande är den fortsatta *gången av ett skifte* i stora drag följande. Förrättningsmännen bestämmer skifteslagets omfattning och avgör om tillstånd till skiftet skall ges (4 kap.). Beslut i dessa två frågor meddelas i ett utlåtande. Ges tillstånd till skifte skall bestämmas hur skog m. m. inom skifteslaget skall nyttjas under skiftet (5 kap.). Därefter upptas frågan om upprättande av ägokarta (6 kap.). För bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor skall sammanträde hållas med rågrannarna på ömse sidor (7 kap.). Gränsbestämningen är en åtgärd för sig i skiftesförrättningen med särskilt kallelseförfarande och särskild fastställelseprövning innan skiftet fortgår. Under vissa förutsättningar kan ägoutbyte äga rum mellan skifteslaget och ägare av omkringliggande fastigheter (8 kap.). Syftet med ett sådant ägoutbyte kan vara bl. a. att rätta rågång eller annan gräns för att erhålla lämpligare sträckning av gränsen och bekvämare ägoanordning. Även ägoutbyte är en åtgärd för sig i skiftesförrättningen. Sedan skifteslagets utsträckning sålunda blivit i detalj fixerad, sker mätning samt gradering av de olika ägofiguerna inom skifteslaget (11 kap.). Vid graderingen åsätts ägofiguerna jämförelsetal som ger uttryck för markens naturliga avkastningsförmåga per arealenhet. Hänsyn tas däremot inte till sådan omständigheter som att jorden är bättre eller sämre odlad eller att skogsmarken är beväxt med skog eller skoglös. Detta betraktas som tillfälliga omständigheter, vilka utjämnas mellan delägarna genom särskilda skifteslikvider enligt 14 kap. Resultatet av graderingen redovisas i en ägobeskrivning. Finns redan en uppdelning på marken mellan delägarna skall lantmätaren dessutom upprätta en hävdeförteckning (12 kap.). Där i redovisas vars och ens innehav. Fråga upptas därefter om utbrytning av eventuella servitut (1 kap. 21 §). Delningsgrunden bestäms enligt reglerna i 9 kap. JDL. Med delningsgrund

menas den måttstock, efter vilken delägare som ingår i skifte har att från skifteslaget erhålla ägor motsvarande hans andel. Delningsgrunden kan vara ett andelstal, bestämt t. ex. med ledning av mantalet, men delningen kan också i vissa fall ske på grundval av det faktiska innehavet av jord. I princip skall alla skifteslagets ägor ingå i skifte. Från denna regel medges emellertid vissa avsteg jämlikt 1 kap. 20 § och 10 kap. 8 §. Vidare kan mark för t. ex. vägar eller för hämtning av sand och grus m. m. enligt bestämmelserna i 10 kap. undantas från skiftet och avsättas för delägarnas gemensamma räkning. Även undantag för en eller flera delägare enskilt kan förekomma. Enligt bestämmelserna i samma kapitel kan servitut bildas för att tillgodose behovet av vägar, vattenledningar, kraftledningar m. m. Sedan de nämnda frågorna avgjorts är man färdig att upprätta plan för den nya skiftesläggningen, på vilken hela förfarandet i sista hand är inriktat (13 kap.). Genom skiftesläggningen bestäms mellan vilka enheter skifteslagets mark skall fördelas samt vilken mark som skall tilldelas de olika enheterna. Den sistnämnda frågan avgörs med ledning av såväl rättvisegrunder som jordpolitiska grunder. De ägobelopp som tillkommer varje ägolott redovisas i en tilldelningslängd. Sedan skiftesläggningen bestämts skall lantmätaren utmärka den på karta och upprätta delningsbeskrivning. Slutligen bestäms likviderna mellan delägarna. Utöver de ovan antydda odlingsersättning och skogslikvid kan ifrågakomma ersättning till delägare som tvingats flytta sina byggnader och ersättning för ägas övervärde som byggnadsplats, grustag o. d. Med bestämmandet av odlingsersättning och skogslikvid kan anstå till dess laga skiftet i övrigt fastställts. Sedan de nya ägo gränserna blivit utmärkta avslutas förrättningen.

Vad gäller *tillträde* av de nya ägolotterna stadgas i 15 kap. 1 § JDL att delägarna äger överenskomma angående tiden därför, dock att med tillträdet inte får anstå längre tid än ett år från det skiftet blivit fastställt genom laga kraft ägande beslut. Träffas inte sådan överenskommelse så skall, om klander mot skiftet ej anförs, tillträde ske så snart skiftet blivit fastställt. Har klander anförts bestämmer ägodelningsrätten tiden för tillträdet.

Vad beträffar bakgrunden till bestämmelserna om tillträde må här återges följande ur motiven till desamma (NJA II 1926 s. 690).

Fördelen av att tillträde av de nya ägolotterna icke blir alltför länge uppskjutet är lätt insedd. I allmänhet äro ock delägarna själva måna om att snarast möjligt komma i besittning av sina nya ägor. Förrättningsmännen böra söka bidra till överenskommelse mellan delägarna om tiden för tillträdet. Vid sådan överenskommelse må ej bestämmas senare tidpunkt än ett år efter skiftets fastställelse.

Där en eller annan delägare är missnöjd med skiftesläggningen och ämnar besvära sig över skiftet i syfte att vinna ändring däri, torde någon överenskommelse om tillträdet endast sällan kunna åstadkommas, ehuru ett snart tillträde även i sådana fall kan vara till båtnad för alla parter.

Även av andra skäl kan det visa sig omöjligt att i tillträdesfrågan uppnå enighet bland delägarna. Förslaget bibehåller för sådana fall den gällande bestämmelsen att tillträdet skall ske, så snart tiden för klander å skiftet gått till ända, utan att sådant klander blivit anmält. Däremot har det ansetts vara anledning att frångå bestämmelsen i gällande rätt att tillträdet i händelse av klander skall äga rum, först när skiftet genom laga kraft ägande utslag blivit fastställt. Klart är att långvarigt uppskov med tillträdet kan följa av nämnda bestämmelse, ehuru stundom utan rimligt skäl. Besvärerna kunna avse sådana skiftesåtgärder, som icke påverka skiftesläggningen, och även i övrigt kunna förhållanden föreligga, som tala för att tillträdet bör ske inom skälig tid, utan hinder av att ingivna besvär icke dessförinnan må vara slutligt avgjorda. Från denna synpunkt har det ansetts lämpligt att åt ägodelningsrätten överlämna att vid klander av verkställt skifte bestämma tid för tillträdet, därest överenskommelse därom icke mellan delägarna träffats.

Varje laga skifte skall för att bli gällande fastställas. I normalfallet meddelar överlantmätaren fastställelse. Men har enskild sakägare anfört besvär över förrättningen eller förekommer eljest anledning till erinran däremot skall frågan om fastställelse hänskjutas till ägodelningsrättens prövning (21 kap. 43 §).

Vissa beslut under laga skifte och tvister som uppkommit under sådant skifte skall underställas ägodelningsrättens prövning. Delägare är även i viss utsträckning berättigad att föra särskild talan mot delbeslut under laga skifte (21 kap. 19 §).

Över ägodelningsrättens utslag får med vissa undantag besvär anföras till hovrätt och högsta domstolen.

Beträffande vissa socknar i övre Dalarna har det med hänsyn till de där rådande särskilda förhållandena med stark ägosplittring blivit nödvändigt att ge vissa avvikande regler. Dessa har upptagits i *lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län*, den s. k. dalalagen. I de delar lagen inte innehåller något mot JDL stridande gäller denna. Såvitt avser tillträde av nya ägolotter gäller på grund härav de regler i JDL för vilka ovan redogjorts.

Laga skifte kan ske även i stad. Bestämmelser härom återfinns i *6 kap. av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad (FBL)*. Lagaskiftesinstituten i JDL och den nämnda lagen är i väsentliga avseenden olika. Sålunda får bl. a. laga skifte i stad ske endast för delning (klyvning) av fastighet eller delning av samfällighet (1 § första stycket). Kungl. Maj:t kan emellertid, där särskilda omständigheter sådant föranleder, medge omdelning av redan skiftad stadsjord. Kungl. Maj:t äger därvid bestämma skifteslagets omfattning och meddela de föreskrifter i övrigt beträffande skiftet som må finnas erforderliga (1 § andra stycket). Där ej annat sägs i lagen skall JDL:s bestämmelser om laga skifte i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Såvitt avser tillträde av nya ägolotter gäller på grund härav reglerna i 15 kap. JDL.

Fastighetsbildningskommitténs förslag till ny lagstiftning om fastighetsbildning

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallades år 1953 sakkunniga för att verkställa utredning av frågan om ny fastighetsbildningslagstiftning och därmed sammanhängande spörsmål. De sakkunniga, som antagit namnet 1954 års fastighetsbildningskommitté har den 14 oktober 1963 avgett betänkande med förslag till lag om fastighetsbildning (SOU 1963:68). Kommittén föreslår i sitt betänkande (omfattande 827 s.), att en för hela riket gemensam lagstiftning tillskapas. I förhållande till de gällande reglerna om laga skifte innebär förslaget vittgående ändringar såväl beträffande de materiella reglerna som handläggningsförfarandet. Samtliga de åtgärder som syftar till en ändring av bestående fastighets struktur i något avseende sammanförs till ett gemensamt institut benämnt fastighetsreglering. Institutet ersätter bl. a. laga skifte, där detta har till syfte att åstadkomma en omarrondering. Den form av nuvarande laga skifte som innebär en utbrytning av ideell andel i fastighet ersätts av institutet klyvning. Bestämmelserna om handläggningsförfarandet är i huvudsak gemensamma för alla former av fastighetsbildning.

JDL:s bestämmelser om handläggning av laga skifte utmärks av att de, oberoende av förutsättningarna i varje särskilt fall, i detalj reglerar hur skiftesförrättningarna skall genomföras. Förfarandet har betecknats som stelt, omständligt och tidsödande. Fastighetsbildningskommittén har sökt att förenkla handläggningssättet bl. a. genom att öppna möjligheter att variera förfarandet. Behovet att kunna variera handläggningssättet sammanhänger främst med att förrättningarna ofta företer olikheter, när det gäller den bestående fastighetsindelningens beskaffenhet, omfattningen av den mark som berörs och förekomsten av kontroversiella frågor. Kommittén föreslår, att förrättningsmännen får tämligen vidsträckt frihet att anpassa handläggningssättet efter förhållandena i det enskilda fallet. I det avsnitt av lagen som behandlar förrättningens fortsättande och slutförande föreslås bl. a. följande bestämmelse (4 kap. 25 §).

Förrättningsmännen skola utreda förutsättningarna för fastighetsbildningen samt, om hinder mot åtgärden icke föreligger, utarbeta den fastighetsplan, som må fordras för åtgärdens genomförande, och låta verkställa till förrättningen hörande göromål av teknisk art ävensom utföra erforderliga värderingar. Vid fullgörandet härav bör rådpläggning med sakägarna äga rum samt, om det finnes påkallat, samråd ske med de myndigheter, vilkas verksamhetsområden beröras av åtgärden.

Sedan vad i första stycket är föreskrivet blivit utfört, skola förrättningsmännen meddela beslut om fastighetsbildningen (fastighetsbildningsbeslut). Detta beslut skall angiva vilka ändringar i fastighetsindelningen samt vilka åtgärder rörande servitut som skola vidtagas. Att beslutet därjämte skall innefatta förrättningsmännens yttrande i andra frågor följer av vad i 5 och 8 kap. sägs.

Om det prövas lämpligt, må fastighetsbildningsbeslutet meddelas utan

hinder av att alla tekniska göromål och erforderliga värderingar icke blivit verkställda. Under enahanda förutsättning må olika till beslutet hörande frågor upptagas för sig och avgöras genom skilda beslut. Vad i lagen stadgas om fastighetsbildningsbeslut gäller även sådant avgörande.

I motiven till bestämmelsen anför kommittén bl. a. följande (s. 263).

Som allmän riktlinje för förrättningshandläggningen bör enligt kommitténs mening gälla, att i sådana fall, där förrättningen är av mindre omfattning och förhållandena i övrigt äro okomplicerade, alla utrednings-, planläggnings- och verkställighetsarbeten i största möjliga utsträckning skola utföras i ett sammanhang och att förrättningsmännen först sedan dessa arbeten fullgjorts skola meddela erforderliga beslut om fastighetsbildningen och vad därmed sammanhänger, varefter förrättningen omedelbart skall avslutas. Ett sådant förfarande skiljer sig föga från det som för närvarande faktiskt tillämpas många gånger vid avstyckningar och mindre ägoutbyten, när anledning till underställning av utlåtandet i tillståndsfrågan icke föreligger, och det torde med fördel kunna begagnas i fortsättningen vid de talrikt förekommande fastighetsbildningsåtgärderna av enklare beskaffenhet.

Då mera komplicerade förhållanden föreligga, torde det däremot ofta vara lämpligt att förrättningsverksamheten bedrivs efter andra linjer. Handläggningen bör därvid allt efter omständigheterna kunna uppdelas i olika moment på sådant sätt att arbetskrävande och kostsamma göromål ej utföras, förrän garantier erhållits att de verkligen komma till avsedd nytta. För detta ändamål böra åtgärder av verkställighetsnatur såsom utstakning och utmärkning av gränser, upprättande av beskrivning samt värdering för bestämmande av likvider kunna helt eller delvis uppskjutas, tills förrättningsmännen meddelat sitt beslut om hur fastighetsbildningen i detalj skall genomföras och detta s. k. fastighetsbildningsbeslut vunnit laga kraft.

Som framgår av den nyss återgivna paragrafen kan olika till fastighetsbildningsbeslutet hörande frågor upptagas för sig och avgöras genom skilda beslut. Enligt motiven skall uppdelningen av beslutet bl. a. kunna ske även regionalt, om det är lämpligt, så att t. ex. inägorna först behandlas och därefter skogsmarken.

Det i detta sammanhang intressanta är att förslaget till fastighetsbildningslag öppnar möjlighet att åstadkomma en definitiv fastighetsplan innan regleringsförrättningen i sin helhet blivit slutförd. Detta får konsekvenser även för tillträdesfrågan. Kommittén föreslår i denna del följande bestämmelse (5 kap. 29 §).

Mark, som genom fastighetsreglering övergår i ny ägares hand eller enligt därvid meddelat beslut skall utnyttjas till väg eller för annan anläggning, tillträdes vid den tidpunkt, som bestämmes av förrättningsmännen. Skyldighet för sakägare att avträda mark inträder dock ej i något fall, förrän genom lagakraftvunnet beslut blivit avgjort att marken skall frångå honom eller tagas i anspråk för anläggning. Med tillträdet må ej anstå längre än ett år från det anteckning om regleringen skett i fastighetsregistret, såvida icke särskilda skäl föranleda annat. Vad här sagts om mark gäller i tillämpliga delar även beträffande byggnad, som genom regleringen övergår i ny ägares hand.

Har bestämmelse om tillträde icke meddelats, äger detsamma rum, så snart anteckning om regleringen verkställts i fastighetsregistret.

Det må anmärkas, att tillträde icke behöver ske samtidigt beträffande all i förrättningen ingående mark.

I motiven till paragrafen anför kommittén bl. a. följande (s. 405 f).

Genom att den nya fastighetsbildningslagen öppnar möjlighet att åstadkomma en definitiv fastighetsplan redan innan regleringsförrättningen blivit slutförd kommer frågan om tidpunkten för tillträdet i väsentligt ändrat läge, och det finnes icke längre något skäl att låta ett tillträde under pågående förrättning vara beroende av enighet bland sakägarna. I stället är det angeläget att så mycket som möjligt underlätta för de sakägare som önska ett snabbt genomförande av regleringen att utan dröjsmål få taga sin nya egendom i besittning. Kommittén har på grund härav ansett sig böra frånga gällande ordning och överlämna åt förrättningsmännen att tämligen fritt bestämma, när tillträdet skall äga rum.

Någon begränsning av förrättningsmännens möjligheter att förlägga tillträdet till tidpunkt, innan regleringen blivit i sin helhet slutförd, synes icke böra föreskrivas. Ett bindande fastighetsbildningsbeslut utgör dock alltid en förutsättning för att tillträde skall ifrågakomma, ty skyldighet skall icke kunna åläggas sakägare att avträda egendom, förrän genom lagakraftäggande beslut blivit avgjort att egendomen skall frånga honom. En bestämmelse, som uttryckligen anger detta förhållande, har emellertid funnits önskvärd. Att vissa av de förrättningsgöromål som äro att hänföra till verkställighetsåtgärderna också måste ha blivit utförda, innan tillträde kan äga rum, är uppenbart. Det ligger sålunda i sakens natur att erforderliga gränsutstakningar verkställts inom det område som berörs. Däremot är det icke nödvändigt att likvidvärderingen utförts, även om det i regel torde vara fördelaktigast att denna äger rum före tillträdet.

Betänkandet har varit föremål för en omfattande remissbehandling. Materialet bearbetas f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli. Arbetet bedrivs med sikte på att en ny lagstiftning skall kunna träda i kraft samtidigt med den nya jordabalken i början av 1970-talet.

Remissvaren

Motionerna tillstyrks av *Riksförbundet landsbygdens folk* och *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund*. *Lantmäteristyrelsen* tillstyrker att motionsförslaget genomförs efter de riktlinjer som styrelsen angivit i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 februari 1966 efter en inom styrelsen verkställd utredning.

Lantmäteristyrelsen anför att gällande lagaskiftesinstitut är behäftat med allvarliga brister och att det i stor utsträckning förhindrar tillämpning av en rationell arbetsmetodik. Därigenom tar de mera omfattande laga skiftena ansevärd arbetskraft och en lång tid i anspråk. Olägenheterna av en sådan utsträckt handläggningstid är enligt styrelsens mening väsentliga för bygden, delägarna samt statliga och kommunala organ. För delägarna framstår dagen för tillträdet av de nya lotterna som en praktiskt betydelsefull tidpunkt. Därvid kan de komma i besittning av de vid laga skiftet utlagda lotterna och tillgodogöra sig fördelarna av den förbättrade fastighets-

indelningen. Vid en reformering av skiftesinstitutet tilldrar sig därför reglerna om tillträde stort intresse. Motionerna anses ha särskild aktualitet i Kopparbergs län.

Styrelsen uttalar i fortsättningen bl. a. att de i skiftesinstitutet ingående lagreglerna är så nära förknippade med varandra att svårigheter ofta uppkommer vid en reform punktvis av en enstaka bestämmelse. En skiftesåtgärds inordnande i en systematisk kedja förutsätter nämligen normalt att åtgärdskedjan i större eller mindre utsträckning därvid förändras. Frågan om tillträde hänger t. ex. nära samman med problemet angående skiftesplanens fastställelse eller lagakraftvinnande. Därtill kommer att betydelsen av att nedbringa arbetsinsatserna vid skiftena framstår som så väsentlig att en reform synes böra ta sikte utom annat på att åstadkomma en arbetsrationaliserande effekt. En fullgod lösning torde enligt vad lantmäteristyrelsen anför inte kunna erhållas förrän fastighetsbildningslagstiftningen undergått en allmän revision. Arbetet därmed måste betecknas som synnerligen angeläget.

Styrelsen hänvisar till att den i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 februari 1966 efter en inom styrelsen verkställd utredning, som nedtecknats i en den 21 januari 1966 dagtecknad promemoria, hemställt att vissa av styrelsen föreslagna åtgärder skall vidtas för att påskynda slutförandet av de pågående laga skiftena i Kopparbergs län.

Redogörelse för skrivelsen och promemorian, vari styrelsen behandlat bl. a. frågan om tillträde av de nya ägotterna vid laga skifte lämnas nedan.

Riksförbundet landsbygdens folk uttalar att enligt förbundets mening bör utan att enskild rätt trädas för nära möjlighet finnas för förrättningsmännen att fatta beslut om att vid laga skifte ägotter skall kunna tillträdas efter sakägarnas hörande, oberoende av om skiftet avslutats eller ej. Med hänsyn till de olägenheter, som kan uppstå under tiden intill dess laga skifte fastställts, om tillträde ej kan ske, synes enligt förbundets mening övervägande skäl tala för en anordning i den av motionärerna antydda riktningen.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund förklarar att de olägenheter som uppstår genom det fördröjda tillträdet är både ur skogsvårdande och ekonomisk synpunkt påtagliga för markägarna och kan utgöra ett väsentligt hinder för att påbörja och fullfölja laga skiften. Trots att förslag till en ny fastighetsbildningslag är att vänta inom de närmaste åren kan en viss ändring redan nu i gällande lagstiftning anses påkallad.

Lantmäteristyrelsens framställning till Kungl. Maj:t

Enligt lantmäteristyrelsens uppdrag har överingenjören H. Wallner verkställt utredning angående möjligheterna att i huvudsak inom ramen för tillgängliga personalresurser påskynda slutförandet av pågående laga skiften

i Kopparbergs län. Utredningen har redovisats i en den 21 januari 1966 dagtecknad promemoria.

Av promemorian framgår att i den s. k. storskiftesbygden i Dalarna pågår 15 skiftesföretag, varav ett dock är av obetydlig omfattning. De övriga har sammanlagt något mer än 7 000 delägare. Tio av skiftena berör mark inom Mora köping. Nio av dessa företag har påbörjats åren 1945—1949. Beträffande flera av dem anges att tidpunkten för skiftenas avslutande är så avlägsen att den f. n. inte kan bedömas.

Wallner föreslår i sin promemoria en rad åtgärder för att höja effektiviteten i skiftesverksamheten. Vissa av förslagen är av teknisk eller organisatorisk art och kan slutbehandlas inom lantmäteristyrelsen. Prövningen i andra delar åter ankommer på Kungl. Maj:t. Sålunda föreslås bl. a. att Kungl. Maj:t enligt 6 kap. 1 § andra stycket FBLS skall meddela vissa föreskrifter att i tillämpliga delar gälla såvitt angår den fortsatta behandlingen av laga skiftena enligt dalalagen inom Mora köping. Bland förslagen må nämnas följande, vilka innehåller

att bestämmelserna i 21 kap. 19 § JDL angående rätt för delägare att anföra besvär under pågående skifte skall gälla i den utsträckning förrättningsmannen förordnar därom samt att bestämmelserna skall äga tillämpning jämväl beträffande skiftesplan för del av skifteslaget eller för viss åtgärd under skiftet i den mån planen i denna del kan prövas för sig,

att, därest skiftesplanen blir föremål för partiell prövning enligt vad nyss sagts, tidpunkten för lagakraftvunnet avgörande i sådan fråga skall, i stället för tidpunkten för skiftets fastställande, tagas till utgångspunkt för tillämpningen av reglerna i 15 kap. 1 § JDL om tillträde, samt

att, om fel förelupit vilka återverkar allenast på vissa åtgärder under laga skifte, skall, därest skiftet är lagligen beskaffat till viss del som kan prövas för sig, utan hinder av bestämmelserna i 21 kap. 42 § tredje stycket JDL laga skiftet fastställas i sistnämnda avseende och skall förrättningen i övrigt undanröjas.

Wallners förslag i denna del innebär i övrigt bl. a. lättnader i fråga om skyldigheten att underställa vissa tvister ägodelningsrättens prövning, att hålla sammanträde för gränsbestämning, att upprätta ägobeskrivning och tilldelningslängd och att utföra ägogradering.

Därest Kungl. Maj:t skulle finna sig icke med stöd av 6 kap. 1 § andra stycket FBLS kunna utfärda föreskrifter med det innehåll Wallner föreslagit förordrar han att motsvarande bestämmelser införs i dalalagen.

I promemorian föreslås även vissa ändringar i rikslagstiftningen.

I skrivelse till Konungen den 26 februari 1966 har lantmäteristyrelsen med överlämnande av Wallners promemoria anfört bl. a. att det är i hög grad påkallat att de pågående laga skiftena i storskiftesbygden i Kopparbergs län slutförs så snabbt förhållandena det medger. Den långa handläggningstiden, som väsentligen betingas av de ytterst tilltrasslade fastighets- och äganderättsförhållandena, skifteslagens delvis heterogena sam-

mansättning och den på gällande lagregler grundade otidsenliga arbetsmetodiken, medför allvarliga olägenheter för delägarna och för bygdens utveckling. Även för statliga, regionala och lokala organ framstår det som synnerligen angeläget att de pågående laga skiftena snabbt avslutas. Så är fallet t. ex. med fastighetsbildningsmyndigheterna.

Styrelsen erinrar i det följande om att flera av skiftena berör mark inom Mora köpings centralort och anför att samtidigt som en uppordning av de tilltrasslade förhållandena därinom utgör en förutsättning för markens ändamålsenliga tillgodogörande för tätbebyggelse så är kraven på fastighetsbildningsorganen inom samma område så stora att resurserna i väsentlig grad tas i anspråk för att punktvis göra mark tillgänglig för bebyggelse. Härför fordras med nuvarande förhållanden onormalt stora insatser. Tidpunkten för dessa laga skiftens slutförande framskjuts härigenom allt mer in i ett avlägset fjärran.

Den utan tvekan angelägnaste åtgärden ur effektiviseringssynpunkt är enligt vad lantmäteristyrelsen anför att i möjligaste mån råda bot på bristerna i gällande lagaskiftesinstitut, vilket särskilt vid de komplicerade förhållandena i storskiftesbygden i Kopparbergs län inte möjliggör en rationell metodik. Flertalet laga skiften pågår inom Mora köping där fastighetsbildningslagen för stad äger tillämpning. Styrelsen erinrar om innehållet i 6 kap. 1 § andra stycket i denna lag och hemställer att Kungl. Maj:t med stöd därav ville överväga att meddela föreskrifter att tillämpas vid de pågående laga skiftena i Mora köping i den omfattning som föreslagits i promemorian. Skulle detta inte vara möjligt i erforderlig utsträckning föreslår styrelsen att med hänsyn till de förevarande problemens väsentliga betydelse den föreslagna förändringen i skiftesinstitutet i stället genomförs som en ändring av den s. k. dalalagen.

Vad i promemorian anförts om ändring i rikslagstiftningen avser lantmäteristyrelsen att ta upp till behandling i annat sammanhang.

Lantmäteristyrelsen redovisar även de åtgärder styrelsen vidtagit i anledning av Wallners promemoria och anför slutligen att övriga förslag torde få bli föremål för behandling hos Kungl. Maj:t eller anstå intill dess huvudfrågorna avgjorts eller principerna för deras lösning fastslagits.

Lantmäteristyrelsens framställning har remissbehandlats. Materialet bearbetas f. n. inom Kungl. Maj:ts kansli.

Utskottet

Enligt bestämmelse i 15 kap. JDL äger vid laga skifte delägarna överenskomma angående tiden för tillträdet av de nya ägotterna med den begränsningen att med tillträdet inte får anstå längre än ett år från det skiftet blivit fastställt genom laga kraft ägande beslut. Träffas inte sådan överens-

kommelse och anförs inte heller klander mot skiftet skall tillträde ske så snart skiftet fastställts. Har klander anförts ankommer det på ägodelningsrätten att bestämma tiden för tillträdet.

I motionerna anförs att det länge framstått som en betydande olägenhet att beslut om tillträde av de nya ägolorterna inte kan meddelas mot delägarnas bestridande innan skiftet blivit fastställt. Förhållandet uppges förorsaka framför allt skogsbruket stora olägenheter genom att skogsvården försummas. Motionärerna hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära förslag till sådan ändring av JDL att beslut om tiden för tillträde av ägolorterna skall kunna meddelas av förrättningsmännen efter hörande av sakägarna oberoende av om skiftet är avslutat eller ej.

De av motionärerna påtalade förhållandena har särskild aktualitet inom Kopparbergs län. Av en vid lantmäteristyrelsens remissvar fogad utredning framgår bl. a. att ett tiotal redan under 1940-talet påbörjade laga skiftesförrättningar i siljansbygden ännu inte avslutats. I flera fall är möjligheterna att avsluta förrättningarna så avlägsna att någon tidpunkt härför inte kan anges. Den långa handläggningstiden beror bl. a. på de invecklade fastighets- och äganderättsförhållandena i denna del av landet men den har även sin grund i brister i den gällande lagstiftningen. Som påpekats i motionerna och remissvaren medför förseningen av skiftena allvarliga olägenheter för bygden, delägarna samt statliga och kommunala organ. Möjligheterna att påskynda slutförandet av skiftena bör därför noga tillvaratas. Även frågan om att vidga möjligheterna till tillträde innan skifte avslutats är emellertid viktig i sammanhanget. Innan den blivande skiftesläggningen är klar kan givetvis tillträde icke ske men i många fall kan efter denna tidpunkt andra frågor fördröja den slutliga fastställelsen av skiftet och tillträdet försenas i motsvarande mån. Det är tydligt att för delägarna dagen för tillträdet av de nya ägolorterna framstår som en viktig tidpunkt. Genom tillträdet kommer de i besittning av de utlagda ägolorterna och kan dra fördel av den förbättrade fastighetsindelningen. Det är å andra sidan naturligt att delägarna beträffande marker, som de icke skall behålla, saknar nämnvärt intresse för att vidta exempelvis skogsvårdande åtgärder. Nackdelarna härav ger sig självfallet alltmer till känna ju längre fram i tiden tillträdet förskjuts. Utskottet anser det mot bakgrunden av vad nu sagts angeläget att man så mycket som möjligt i sådana fall underlättar för sakägarna att utan dröjsmål få ta sin nya mark i besittning. Det syfte som uppbär motionerna är sålunda enligt utskottets mening i hög grad värt att beakta.

Vid det närmare övervägandet av frågan har man att ta hänsyn bl. a. till att den ifrågasatta lagändringen inte utan vidare torde kunna infogas i JDL:s systematik. Som lantmäteristyrelsen påpekat hänger exempelvis frågan om tillträde nära samman med problemet angående skiftesplanens fastställande eller lagakraftvinnande. Det synes sålunda inte kunna ifrågakomma att ålägga sakägare att avträda mark förrän genom lagakraftägande be-

slut avgjorts att den skall frångå honom. En möjlighet att träffa bindande beslut i dylika frågor innan förrättningen i övrigt kan avslutas är sålunda nödvändig. I vad mån en ändring av tillträdesreglerna förutsätter jämkningar i lagstiftningen i övrigt är svårt att bedöma med ledning av det föreliggande materialet, men utskottet håller inte för osannolikt att vissa sådana blir erforderliga för att infoga de ifrågasatta nya bestämmelserna i regelsystemet. Huruvida läget i något större antal skiftesförrättningar är sådant att en lagändring skulle ge någon mera betydande effekt i nuvarande läge, då en helt ny fastighetsbildningslagstiftning väntas bli genomförd inom några få år, låter sig inte heller säkert bedömas. Dessa frågor fordrar ytterligare överväganden.

Som framgår av den inledande redogörelsen har lantmäteristyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt att vissa av styrelsen föreslagna åtgärder skall vidtas för att påskynda slutförandet av de pågående laga skiftena i Kopparbergs län. Framställningen ger Kungl. Maj:t anledning att överväga åtskilliga ändringar i den s. k. dalalagen, vilka har samband med motionsförslaget. Detta bör enligt utskottets mening prövas i nämnda sammanhang, särskilt som syftet med motionerna i allt väsentligt torde kunna uppnås genom ändringar i dalalagen. Utskottet förutsätter att prövningen av motionsförslaget inte skall medföra någon försening av betydelse av arbetet på att åstadkomma en ny fastighetsbildningslagstiftning.

Vad utskottet sålunda anfört torde böra ges Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet får således hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 591 och II: 737.

Stockholm den 26 oktober 1966

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Knut Johansson*, Erik Jansson, Nils-Eric Gustafsson, Åkesson, Paul Jansson* och Torsten Hansson;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, fru Torbrink, herrar Grebäck*, Johansson i Öckerö, Svenning och Krönmark.

¹ Ej närvarande vid utlåtandets justering.